

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล ข้อค้นพบ และข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการศึกษา

การวิจัยเรื่อง ทักษะคิดของเกษตรกรในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ที่มีต่อการทำเกษตรอินทรีย์ตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี(GAP) ในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ผู้ศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยได้ผลวิเคราะห์แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ผลวิเคราะห์เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับตัวผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 2 ผลวิเคราะห์เกี่ยวกับข้อมูลเกี่ยวกับทัศนคติที่ประกอบด้วย ความรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึกและแนวโน้มพฤติกรรมที่มีต่อการทำเกษตรอินทรีย์ตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP)

ส่วนที่ 3 ผลวิเคราะห์เกี่ยวกับข้อมูลปัญหาและข้อเสนอแนะ

ส่วนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับตัวผู้ตอบแบบสอบถาม

จากการศึกษาทัศนคติของเกษตรกรในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ที่มีต่อการทำเกษตรอินทรีย์ตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี(GAP) พบว่า กลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่ เป็นเพศชาย ร้อยละ 62.5 มีอายุ 41-50 ปี ร้อยละ 33.8 ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาสูงสุด มัธยมศึกษาตอนต้น คิดเป็นร้อยละ 34.6 ส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 5,001 – 10,000 บาท ร้อยละ 42.6 มีพื้นที่การเพาะปลูก พื้นที่ 6 – 10 ไร่ ร้อยละ 58.8 ส่วนใหญ่ ไม่ได้มีพื้นที่ใน การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) ร้อยละ 47.1 ทำเกษตรอินทรีย์มานาน 5 ปีขึ้นไป ร้อยละ 51.5 ส่วนใหญ่ทำเกษตรตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี(GAP) มานาน 1 ปี – 2 ปี ร้อยละ 38.2 มีจำนวนแรงงานที่ใช้ในภาคการเกษตร 1 – 3 คน ร้อยละ 41.2 ส่วนใหญ่ได้กู้ยืมเงินมาใช้ในการผลิตภาคเกษตร ร้อยละ 64.0 ส่วนใหญ่ได้กู้ยืมเงินมาใช้ในการผลิตภาคเกษตร ร้อยละ 64.0 แหล่งเงินกู้ ญาติพี่น้อง ร้อยละ 32.2 แหล่งน้ำที่ใช้ในการทำการเกษตร ได้แก่ น้ำฝน ร้อยละ 48.3 ในการส่งเสริมการปฏิบัติทาง

การเกษตรที่ดี(GAP) ท่านได้รับการถ่ายทอดความรู้ จากหน่วยงานภาครัฐ ร่วมกับ ภาคเอกชน ร้อยละ 38.2 ท่านมีแนวโน้มที่จะเพิ่มหรือลดพื้นที่ในการดำเนินการผลิตในการทำเกษตรอินทรีย์ ตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี(GAP) ส่วนใหญ่ จากไม่ได้ทำการผลิตเป็นทำ ร้อยละ 64.0 ส่วนใหญ่ การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี(GAP) ท่านได้รับการความรู้จากคู่มือการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) ร้อยละ 17.4 ตามลำดับ

ส่วนที่ 2 ผลวิเคราะห์เกี่ยวกับข้อมูลเกี่ยวกับทัศนคติที่ประกอบด้วย ความรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึกและแนวโน้มพฤติกรรมที่มีต่อการทำเกษตรอินทรีย์ตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP)

การประเมินความรู้ ความเข้าใจมีต่อการทำเกษตรอินทรีย์ตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP)

พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความรู้ ความเข้าใจมีต่อการทำเกษตรอินทรีย์ตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี(GAP) อยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งมีความเข้าใจเรื่อง การใช้น้ำในการเพาะปลูกต้องไม่ปนเปื้อนสารวัตถุอันตราย ร้อยละ 96.2 พื้นที่ในการเพาะปลูก ไม่มีวัตถุอันตรายและสารตกค้าง ร้อยละ 100 การใช้สารเคมีตามคำแนะนำของกรมวิชาการเกษตร ร้อยละ 100 การใช้สารเคมีโดยการคาดเดาด้วยสายตา ร้อยละ 100 เกษตรกรต้องใช้สารเคมีที่ขึ้นทะเบียนจากกรมวิชาการเกษตร เท่านั้น ร้อยละ 100 สถานที่ในการเก็บรักษาผลผลิตต้องสะอาดอากาศถ่ายเทได้สะดวก ร้อยละ 100 สารเคมีไม่สามารถนำไปเก็บไว้กับผลผลิตได้ ร้อยละ 96.3 สถานที่เก็บต้องไม่มีพาหะนำโรค ร้อยละ 93.4 ไม่จำเป็นต้องมีการบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับการใช้สารเคมี ร้อยละ 88.2 และไม่จำเป็นต้องมีการจดบันทึกข้อมูลในการกำจัดศัตรูพืช ร้อยละ 100 แต่เกษตรกรยังขาดความเข้าใจเรื่อง การเก็บเกี่ยวผลผลิตถึงร้อยละ 58.8

การวัดระดับความรู้สึก ต่อการทำเกษตรอินทรีย์ตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี

พบว่าในภาพรวมของความรู้สึกของเกษตรกรต่อการทำเกษตรอินทรีย์ตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี(GAP) อยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ผลผลิตที่ได้จากการผลิตได้ตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี(GAP) มีคุณภาพดีเป็นที่ต้องการของตลาด มีค่าเฉลี่ย 3.56 ผลตอบแทนที่ได้จากการผลิตตามการปฏิบัติทางการมีความคุ้มค่ากับการลงทุน มีค่าเฉลี่ย 3.93 การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี(GAP) มีกระบวนการผลิตซึ่งทำให้ได้ผลผลิตที่ปลอดภัยต่อผู้บริโภค มีค่าเฉลี่ย 3.85

การบันทึกการผลิตตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี(GAP) จะทำให้เกิดการใช้ประโยชน์สูงสุด(ปุ๋ย, สารเคมีต่างๆ, วัตถุอื่น ๆ) มีค่าเฉลี่ย 4.42 การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี(GAP) ทำให้สามารถตรวจสอบข้อมูลย้อนกลับได้ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนและการดำเนินงานของเกษตรกร มีค่าเฉลี่ย 4.05 การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี(GAP) ช่วยส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดีต่อสภาพแวดล้อมและสิ่งมีชีวิต มีค่าเฉลี่ย 4.35 การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี(GAP) ช่วยให้เกษตรกรมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นทั้งทางด้านการเงินและด้านสุขภาพ มีค่าเฉลี่ย 4.41 แต่เกษตรกรยังขาดความรู้สึกรู้สึกในเรื่องหลักการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี(GAP) เป็นระบบที่ทำให้สะดวกและง่ายต่อการปฏิบัติ มีค่าเฉลี่ย 3.37

ระดับพฤติกรรมของเกษตรกรในการทำเกษตรอินทรีย์ ตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP)

พบว่าในภาพรวมของเกษตรกรต่อการทำเกษตรอินทรีย์ตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีการตรวจวัด ปริมาตรสารเคมีที่ใช้ตามฉลากหรือข้อบ่งใช้ของสารเคมีนั้นๆ มีค่าเฉลี่ย 4.59 มีการตรวจสอบคุณภาพน้ำก่อนใช้ในการผลิต มีค่าเฉลี่ย 4.56 ได้มีการปลูกพืชสลับ มีการพักดินหรือมีวิธีการจัดการดินแบบต่างๆ ที่ช่วยลดและฆ่าเชื้อในดิน เช่น การกลับหน้าดินตากแดดและหลีกเลี่ยงการเผาหน้าดิน ตามลำดับ มีค่าเฉลี่ย 4.43 มีการจัดการขยะในแปลงปลูกและบริเวณใกล้เคียงรวมทั้งภาชนะบรรจุสารเคมีที่ใช้แล้ว มีค่าเฉลี่ย 4.36 ได้สวมชุดป้องกันสารเคมีเวลาฉีดพ่นสารเคมีทุกครั้งอย่างมิดชิดและปลอดภัย (รองเท้านบูท, แว่นตาทะมวก, ที่ปิดจมูก, ชุดคลุม, ถุงมือ ฯลฯ) มีค่าเฉลี่ย 4.29 การฉีดพ่นสารเคมี ได้มีการกำหนดระยะเวลาปลอดภัยจากสารเคมีตกค้าง จนถึงระยะก่อนการเก็บเกี่ยวผลผลิตหรืองดใช้สารเคมีตามระยะเวลาที่กำหนด มีค่าเฉลี่ย 4.03 ใช้สารเคมีที่มีการขึ้นทะเบียนอย่างเป็นทางการในประเทศหรือเป็นไปตามข้อกำหนดของลูกค้า มีค่าเฉลี่ย 3.95 มีการบันทึกการใช้สารเคมี ปุ๋ย สารควบคุมและป้องกัน มีค่าเฉลี่ย 3.89 ได้บันทึกข้อมูลในการเพาะปลูกตั้งแต่เริ่มต้นเพาะปลูกจนถึงการเก็บเกี่ยว มีค่าเฉลี่ย 3.81 มีการจัดการในบริเวณที่ตัดแต่งบรรจุและจัดเก็บผลผลิต มีการระวังและควบคุมพาหะนำโรคและบริเวณดังกล่าว มีค่าเฉลี่ย 3.58 มีความพร้อมที่จะทำการเผยแพร่ความรู้ ด้านการผลิตผักและผลไม้ปลอดสารพิษในระบบ การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี(GAP) ให้กับบุคคลอื่นเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติต่อไป มีค่าเฉลี่ย 2.98 และมีการตรวจหาสารเคมีที่อยู่บนพื้นที่ในการเพาะปลูก มีค่าเฉลี่ย 2.88 ตามลำดับ

ส่วนที่ 3 ผลวิเคราะห์เกี่ยวกับข้อมูลปัญหาที่เป็นอุปสรรคต่อการทำเกษตรอินทรีย์ ตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP)

ระดับความรุนแรงของปัญหาที่เป็นอุปสรรคต่อการทำเกษตรอินทรีย์ ตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี(GAP) สรุปได้ว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อันดับแรกได้แก่ สถานที่เก็บรักษาผลผลิตของเกษตรกรมีสัตว์ที่เป็นพาหะนำโรคอาศัยอยู่บริเวณที่เก็บผลผลิตเป็นจำนวนมาก มีค่าเฉลี่ย 4.31 การละลายการจดบันทึกข้อมูลต่างๆในการเพาะปลูก มีค่าเฉลี่ย 4.24 สถานที่ในการเพาะปลูกมีแหล่งของศัตรูพืชอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก มีค่าเฉลี่ย 4.06 ไม่สามารถปฏิบัติตามแผนการควบคุมการผลิตเพื่อให้ได้ผลิตผลตามคุณภาพที่กำหนดไว้ได้ มีค่าเฉลี่ย 4.01 แหล่งน้ำใกล้สถานที่เพาะปลูกของมีปัญหาน้ำเสียเนื่องจากมีโรงงานทิ้งน้ำเสียเป็นประจำ มีค่าเฉลี่ย 3.72 ไม่สามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตตามระยะเวลาที่เหมาะสมตามเกณฑ์ในแผนการควบคุมการผลิตได้ มีค่าเฉลี่ย 3.43 หน่วยงานทางภาครัฐทำการอบรมและเผยแพร่ความรู้อย่างไม่ต่อเนื่อง มีค่าเฉลี่ย 3.35 พื้นที่เพาะปลูกของท่านมีสารเคมีและวัตถุอันตรายตกค้างในดิน มีค่าเฉลี่ย 3.35 เกษตรกรยังขาดความเข้าใจในหลักการ และแนวคิดของระบบเกษตรดีที่เหมาะสมอันเนื่องมาจากขาดข้อมูลที่ชัดเจน มีค่าเฉลี่ย 3.09 และบริเวณพื้นที่ใกล้เคียงในการเพาะปลูกมีการใช้สารเคมีและวัตถุอันตรายในการเพาะปลูก มีค่าเฉลี่ย 3.09 ตามลำดับ

5.2 อภิปรายผล

จากการศึกษาทัศนคติของเกษตรกรในอำเภอนนทบุรี จังหวัดเชียงใหม่ที่มีต่อการทำเกษตรอินทรีย์ตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี(GAP) อภิปรายผลการศึกษาดังนี้

กลุ่มเกษตรกรตัวอย่าง ส่วนใหญ่มีความรู้ ความเข้าใจมีต่อการทำเกษตรอินทรีย์ตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี(GAP) พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด มีระดับความรู้สึก ต่อการทำเกษตรอินทรีย์ตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี(GAP) ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก และพฤติกรรมของเกษตรกรในการทำเกษตรอินทรีย์ตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี(GAP) ในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งสอดคล้อง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ งามฉวี จันทพา (2552) ที่พบว่าความรู้ของเกษตรกรเป็นปัจจัยหนึ่งในการเข้าร่วมโครงการผลิตตามการเกษตรดีที่เหมาะสม โดยเฉพาะการให้ความรู้ความเข้าใจในเรื่องการบันทึกข้อมูลที่จะมีการบันทึกโดยละเอียดเพื่อสามารถตรวจสอบย้อนกลับได้

แต่ไม่สอดคล้องคล้อยกับงานวิจัยของ ปริญญา อินดั้น (2551) ที่ทำการศึกษาทัศนคติของเกษตรกรในอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ที่มีต่อการผลิตผักและผลไม้ปลอดสารพิษเพื่ออุตสาหกรรมการแปรรูป จากการศึกษา ทัศนคติของเกษตรกรในอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ที่มีต่อการผลิตผักและผลไม้ปลอดสารพิษเพื่ออุตสาหกรรมการแปรรูป โดยพิจารณาจากสิ่งที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของเกษตรกรในอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นองค์ประกอบของทัศนคติ 3 ด้าน ผลการศึกษาพบว่าองค์ประกอบด้านองค์ความรู้ ความเข้าใจของเกษตรกรในการผลิตพืชในระบบ เกษตรดีที่เหมาะสม จีเอพี (GAP) ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งเกษตรกรในอ.พร้าว จ.เชียงใหม่ แม้จะมีความเข้าใจเรื่อง หลักการและเหตุผลเทคโนโลยีในการผลิต ประโยชน์ในการทำ จีเอพี (GAP) แต่ก็ยังขาดความเข้าใจเรื่อง การปฏิบัติและการใช้สารเคมีที่ถูกต้องในด้านความรู้ เกษตรกรในอ.พร้าว จ.เชียงใหม่ ได้รับความรู้จากการส่งเสริมจากภาครัฐเป็นส่วนใหญ่ ด้วยวิธีการฝึกอบรม การถ่ายทอดตนเองในการประชุมกลุ่มและทางสื่อโทรทัศน์และวิทยุ องค์ประกอบด้านความคิดเห็นของเกษตรกรในการผลิตพืชในระบบ เกษตรดีที่เหมาะสม จีเอพี (GAP) มีความเห็นด้วยในระดับมาก ในเรื่องของผลผลิตมีคุณภาพเป็นที่ต้องการของตลาดกระบวนการผลิตปลอดภัยต่อเกษตรกรและผู้บริโภค มีการใช้ทรัพยากรที่เกิดประโยชน์สูงสุดกระบวนการสามารถตรวจสอบย้อนกลับได้ ไม่เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม ทำให้สะดวกและง่ายต่อการปฏิบัติ ทำให้ความเป็นอยู่ดีขึ้นทั้งทางด้านการเงินและด้านสุขภาพ มีประโยชน์ต่อส่วนรวมทั้งทางตรงและทางอ้อม และมีผลตอบแทนที่คุ้มค่าต่อการลงทุน องค์ประกอบด้านพฤติกรรมของเกษตรกรในการผลิตพืชในระบบเกษตรดีที่เหมาะสมภาพรวมอยู่ในระดับมาก ประกอบด้วยเรื่อง การปลูกพืชสลับหมุนเวียน การจัดการดิน การตรวจวัดสารเคมีที่ถูกต้องที่ใช้ผสม การสวมชุดป้องกันสารเคมี การเก็บเกี่ยวในระยะที่ปลอดภัยจากสารเคมีที่ตกค้าง การจัดการสภาพแวดล้อมภายในแปลงและโดยรอบ มีการจัดบริเวณจัดสถานที่จัดเก็บสารเคมีและโรงคัดแต่งบรรจุอย่างเป็นสัดส่วน ในส่วนการบันทึกและการจัดเก็บเอกสาร และการเลือกใช้เทคโนโลยีที่ผลิตอย่างถูกต้องยังมีระดับการปฏิบัติระดับปานกลาง รวมถึงความพร้อมในการที่จะเผยแพร่ความรู้ให้แก่เกษตรกรรายอื่นๆต่อไป

ในส่วนของหน่วยงานที่ได้เข้ามาส่งเสริมในการถ่ายทอดความรู้ในการทำเกษตรอินทรีย์ตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี(GAP) ส่วนใหญ่เกษตรกรในอ.พร้าว จ.เชียงใหม่ ได้รับการถ่ายทอดจากหน่วยงานในภาครัฐและเอกชน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ จาตุรนต์ สุวรรณพันธ์ (2550) ที่พบว่าปัจจัยประการหนึ่งเกี่ยวกับ ความรู้เรื่องระบบการผลิตจะช่วยให้เกษตรกรสามารถ

ปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง ดังนั้นการที่หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนจะเข้าไปให้ความรู้กับเกษตรกร การที่จะมีการสื่อสารที่เข้าใจง่าย เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาไม่สูงมากนัก

5.3 ข้อค้นพบ

จากการศึกษาทัศนคติของเกษตรกรในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ที่มีต่อการทำ เกษตรอินทรีย์ตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี(GAP) ผู้ศึกษาได้มีข้อค้นพบจากการศึกษาดังนี้

พบว่าเกษตรกร มีทัศนคติที่ดีอยู่ในระดับมากที่สุดต่อการทำเกษตรอินทรีย์ตามการปฏิบัติ ทางการเกษตรที่ดี(GAP) จึงทำให้เกษตรกรมีโอกาสและไม่ยากต่อการจะนำระบบการปฏิบัติทาง การเกษตรที่ดี (GAP) ไปใช้ เนื่องด้วยการเห็นการปฏิบัติจากเกษตรกรกลุ่มที่นำระบบไปใช้แล้ว และการเข้าไปให้คำแนะนำจากกลุ่มส่งเสริมเกษตรกรขององค์กรภาครัฐและภาคเอกชน

ส่วนในเรื่องของราคาขายที่เกษตรกรจะได้รับในราคาที่จะแตกต่างไปจากราคาขายเดิมที่ได้ ในขณะนี้ จากการที่นำระบบปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี(GAP) ไปใช้ จะสามารถได้ราคาที่สูงกว่าการ ที่ไม่ได้นำระบบปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) ไปใช้ ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับราคาตลาดในการรับซื้อ

สุดท้ายเกษตรกรต้องการให้ทางภาครัฐและภาคเอกชนมีการประกันราคาผลผลิตทาง การเกษตร และมีการฝึกอบรมในเรื่องของการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี(GAP) อีกทั้งให้ความรู้ใน เรื่องการส่งออกสินค้าเกษตรอินทรีย์ตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP)

5.4 ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาทัศนคติของเกษตรกรในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ที่มีต่อการทำ เกษตรอินทรีย์ตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี(GAP) ผู้ศึกษาได้มีข้อเสนอแนะต่างๆ ดังนี้

1. จากการวิจัย เกษตรกรมีทัศนคติเกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์ตามการปฏิบัติทางการเกษตร ที่ดี(GAP) อยู่ในระดับสูง ดังนั้นควรที่จะมีบุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเร่งรณรงค์ ให้มี การทำเกษตรอินทรีย์ตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี(GAP) ให้ครอบคลุมเนื่องจากเป็น โอกาสที่ดีของเกษตรกร ที่มีพื้นฐานความรู้ด้านการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี(GAP) มาแล้ว ดังนั้น การต่อยอดไปเป็นการปฏิบัติก็จะทำได้สะดวก

2. ควรมีตัวอย่างเกษตรกรที่มีการผลิตแบบ การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี(GAP)และได้รับผลตอบแทนที่สูงกว่าการผลิตแบบปกติ และทำการประชาสัมพันธ์ให้เกษตรกรทั่วไปได้รู้ให้เกิดการกระตุ้นและอยากที่จะทำตามวิธีการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี(GAP)กันมากขึ้น
3. รัฐบาลควรมีโครงการสนับสนุนเมล็ดพันธุ์พืชและปุ๋ยให้กับเกษตรกร เพื่อลดต้นทุนในการทำเกษตรอินทรีย์ ตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี(GAP)
4. เกษตรกรยังมีพฤติกรรมในการใช้แหล่งน้ำที่มีสารปนเปื้อนมาใช้ในการเพาะปลูก ดังนั้นภาครัฐควรมีโครงการสนับสนุนในการขุดเจาะบ่อบาดาลให้เกษตรกรเพื่อใช้ในการเพาะปลูก
5. เกษตรกรก่อนทำการเพาะปลูกส่วนใหญ่ไม่ได้ตรวจหาสารเคมีที่ปนเปื้อนในพื้นที่การเพาะปลูก ดังนั้นทั้งทางภาครัฐและเอกชนควรเข้ามามีบทบาทในการส่งเจ้าหน้าที่เข้ามาเพื่อตรวจหาสารปนเปื้อนในพื้นที่เพาะปลูกของเกษตรกรพร้อมแนะนำวิธีแก้ไขให้กับเกษตรกร เช่น การตากดินหรือการพักดิน
6. เกษตรกรส่วนใหญ่ยังไม่มีความพร้อมในการเผยแพร่ความรู้ในการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) ให้กับบุคคลอื่น เนื่องจากยังขาดความรู้ทางการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี(GAP) ดังนั้นทั้งทางภาครัฐและเอกชน ควรมีการจัดอบรมและจัดสัมมนาการเชิงปฏิบัติการให้กับเกษตรกร เพื่อให้เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจมากขึ้น และสามารถนำไปเผยแพร่แก่ผู้ที่สนใจได้

5.5 ข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยในครั้งต่อไป

จากการศึกษาทัศนคติของเกษตรกรในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ที่มีต่อการทำเกษตรอินทรีย์ตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) ผู้ศึกษาได้มีข้อเสนอแนะต่างๆ ดังนี้

1. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบรายได้ของเกษตรกรที่ทำเกษตรอินทรีย์ตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) กับเกษตรกรที่ทำเกษตรอินทรีย์อย่างที่เคยปฏิบัติ เพื่อเป็นแรงจูงใจในการชักจูงให้เกษตรกรหันกลับมาทำเกษตรอินทรีย์ตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP)
2. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบคุณภาพสิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติในบริเวณที่ทำเกษตรอินทรีย์ตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) กับเกษตรกรที่ทำเกษตรอินทรีย์อย่างที่เคยปฏิบัติ เช่นการเปรียบเทียบคุณภาพดิน และคุณภาพน้ำ
3. การส่งเสริมให้เกษตรกรได้นำระบบการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี(GAP) มาใช้โดยการสนับสนุนจากภาคเอกชนหรือโรงงานที่รับซื้อ ควรมีการสนับสนุนในด้านต่างๆ เพื่อเป็นการลด

ภาระให้กับเกษตรกรในเรื่องของการจัดการกระบวนการต่างๆ และมีการทำสัญญาในลักษณะ contract farming ในเรื่องของราคาซื้อขายที่แน่นอน เพื่อเป็นการสร้างความเชื่อมั่นให้กับเกษตรกร ให้หันมาทำการเกษตรอินทรีย์ตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) และยังเป็นการสร้างแรงจูงใจให้เกษตรกรเห็นความสำคัญของการนำระบบนี้มาใช้มากขึ้น

4. การถ่ายทอดความรู้ให้เกษตรกรทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ควรจะมีการจัดอบรมในเรื่องของการใช้สารเคมีทางการเกษตรที่ถูกต้อง ทั้งวิธีการใช้ วิธีการเก็บรักษา และประเภทของสารเคมีทางการเกษตรต้องห้ามที่เกษตรกรควรที่จะรับรู้ เพื่อไม่ให้เกิดการใช้งานผิดประเภท ไม่เพียงเท่านั้น การส่งจดหมายข่าวหรือเอกสารเผยแพร่ความรู้ให้กับเกษตรกรที่เป็นตัวกลางในการสื่อสารของชุมชนนั้นๆ ก็เป็นวิธีการหนึ่งที่จะทำให้กลุ่มเกษตรกรได้รับทราบข้อมูลได้รวดเร็วกว่าแหล่งข้อมูลอื่นๆ รวมไปถึงให้หน่วยงานภาครัฐและเอกชนมีการออกเยี่ยมเกษตรกรเพื่อที่จะได้ทราบสาเหตุปัญหาที่แท้จริงในเรื่องต่างๆ และสามารถให้คำแนะนำได้ตรงประเด็น